

LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTERIJA

Biudžetinė įstaiga, A. Jakšto g. 4, LT-01105 Vilnius,
tel. +370 626 22 252, el. p. info@am.lt, https://am.lrv.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188602370

LR Seimo Audito komitetui	2025-	Nr.
Kopija	I 2025-06-20	Nr. S-2881
LR Vyriausybės kanceliarijai		
Ekonomikos ir inovacijų ministerijai		
Viešųjų pirkimų tarnybai		

DĖL ŽALIŲJŲ PIRKIMŲ TIKSLŲ KAŠTŲ IR NAUDŲ ANALIZĖS

Aplinkos ministerija susipažino su Lietuvos Respublikos Vyriausybės Kanclerio 2025 m. birželio 20 d. pavedimu Nr. S-2881, kuriuo prašoma Aplinkos ministerijos įvertinti Seimo Audito komiteto (toliau – Komitetas) 2025 m. birželio 18 d. sprendime Nr. 141-P-17 (toliau – Sprendimas) teikiamus prašymus, susijusius su žaliųjų viešųjų pirkimų teisiniu reguliavimu. Atitinkamai, Aplinkos ministerija teikia nuomonę Komiteto Sprendime pateiktoms pastabomis dėl žaliųjų pirkimų reguliavimo ir kaštų bei naudų.

Žaliųjų pirkimų pažanga nuo 2021 m.

Aplinkos ministerija atkreipia Komiteto dėmesį į žaliųjų pirkimų proveržį nuo 2021 m. Žaliųjų pirkimų dalis pagal vertę nuo visų viešųjų pirkimų 2020 m. tesiekė 5 proc., o 2024 m. Viešųjų pirkimų tarnybos pirkimų ataskaitų¹ duomenimis, siekė net 95,2 proc. Pažymėtina, kad Viešųjų pirkimų tarnybos duomenimis², konkurencija žaliuosiuose pirkimuose taip pat augo – nuo 2022 „vieno tiekėjo“ pirkimų žaliuosiuose pirkimuose proc. mažėjo nuo 25,9 proc. 2022 m. iki 19,0 proc. 2024 m. Nepaisant to, kad vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. 478 „Dėl žaliųjų pirkimų tikslų nustatymo ir įgyvendinimo“ (toliau – Nutarimas) visiems pirkimams, išskyrus Nutarime nustatytas išimtis, nuo 2023 m. turėjo būti taikomi aplinkos apsaugos kriterijai, konkurencingumas žaliuosiuose pirkimuose augo ir 2024 m. palyginti su 2023 m., vidutinis žaliuosiuose pirkimuose vienam pirkimui (įskaitant centralizuotus pirkimus) tenkantis pasiūlymų skaičius didėjo: 2023 m. vienam pirkimui teko 3,4 pasiūlymo, o 2024 m. – 3,6 pasiūlymo. O pirkimų, kuriems aplinkos apsaugos kriterijai nepritaikyti, atvejais vidutinis pasiūlymų skaičius tenkantis pirkimuose 2024 m. siekė tik 2,7 pasiūlymo – beveik vienu pasiūlymu mažiau, nei žaliuose

¹ Viešųjų pirkimų tarnybos Žaliųjų pirkimų 2024 m. įvykdytų pirkimų rezultatų ataskaita:

[//vpt.lrv.lt/public/canonical/1751345694/19573/2024%20m.%20%20C4%20AFvykdyt%C5%B3%20C5%BEali%C5%B3j%C5%B3%20pirkim%C5%B3%20rezultat%C5%B3%20ataskaita.pdf](https://vpt.lrv.lt/public/canonical/1751345694/19573/2024%20m.%20%20C4%20AFvykdyt%C5%B3%20C5%BEali%C5%B3j%C5%B3%20pirkim%C5%B3%20rezultat%C5%B3%20ataskaita.pdf)

² Viešųjų pirkimų tarnybos Žaliųjų pirkimų vykdymo pažanga, 2024 m.:

https://vpt.lrv.lt/public/canonical/1741250390/18991/Galutinis_%20žaliųjų%20pirkimų%20vykdymo%20pažangos%20ataskaita_25.02.28.pdf

pirkimuose tais pačiais metais. Tai įrodo, kad rinkoje daugėja tvaresnius produktus siūlančių tiekėjų ir žaliųjų pirkimų sistema neriboja konkurencijos.

ES kontekstas ir Lietuvos geroji praktika

Europos Komisija (toliau – EK) 2019 m. gruodžio 11 d. pristatė komunikatą „Europos žaliasis kursas“³ (toliau – Komunikatas), kuriame siūloma nauja augimo strategija, skirta ES ekonomikai transformuoti į modernią, konkurencingą, neutralią klimatui ekonomiką, atskiriant ekonomikos augimą nuo išteklių naudojimo. EK Komunikate išryškintas „žalos nedarymo“ (ang. *do no harm*) principas, kurio esmė yra, kad visos ES politikos, investicijos ir finansiniai srautai būtų nukreipti taip, kad nebūtų daroma žala aplinkai, kad investicijos būtų žalios ir, kad ES pinigai būtų panaudojami tvariai, nukreipiant investicijas į veiklas, kurios prisidėtų prie žaliosios transformacijos, žiedinės ekonomikos ir kitų aplinkosauginių tikslų. Atitinkamai, ES nuosekliai taiko šiuos principus, pvz., ES Taksonomijos reglamente įtvirtintas reikšmingos žalos nedarymo principas taikomas vertinant visas Ekonominio gaivinimo ir atsparumo didinimo fondo priemones ir vertinat kitas ES finansavimo programos lėšas.

Lietuvos įsipareigojimai žaliuosiuose pirkimuose yra suderinti su šia ES strategine kryptimi. Žalieji pirkimai sukuria galimybę ir pareigą kiekvienai įstaigai leidžiamas lėšas vertinti aplinkosauginiu aspektu, įvertinti tų lėšų poveikį aplinkai bei lėšas panaudoti įsigyjant kiek įmanoma labiau teigiamą poveikį aplinkai turinčias prekes, darbus ar paslaugas. Pavyzdžiui, taikant energinio vartojimo efektyvumo kriterijus, įsigyti produktus, kurie sunaudoja mažiau energijos, arba siekiant mažesnės taršos miestuose, vykdant želdynų priežiūrą, įpareigoti tiekėjus naudoti mažiau teršiančius ar elektrinius prietaisus, kurie skleidžia mažiau garso ir neskleidžia papildomų oro teršalų.

Europos Komisijos duomenimis⁴, viešiesiems pirkimams Europos Sąjungoje išleidžiama apie 14 proc. BVP (2 trilijonai EUR) ir EK akcentuoja, kad viešieji pirkimai yra strateginis įrankis, kuriuo viešasis sektorius gali inicijuoti strateginius pokyčius. EK pažymi, kad viešųjų pirkimų kontekste svarbiausi strateginiai tikslai yra konkurencijos užtikrinimas, skaidrumas, inovatyvių, žaliųjų ir socialiai atsakingų pirkimų skatinimas bei procesų skaitmenizacija. Lietuvos Vyriausybės iškelti tikslai žaliųjų pirkimų srityje padėjo siekti būtent šių EK akcentuojamų strateginių tikslų – žalieji pirkimai padeda formuoti naujus įpročius viešosiose įstaigose ir priverčia prekių, paslaugų ir darbų tiekėjus siūlyti daugiau kokybiškų ir aplinkai palankių produktų. Žalieji pirkimai taip pat yra labai svarbus įrankis siekiant vietiniams ES tiekėjams konkuruoti su trečiųjų šalių tiekėjais ir gamintojais, ypač tekstilės, chemijos, technologijų ir kitose srityse. Aplinkos ministerijos vykdytose viešosiose konsultacijose 2025 metais tiekėjai ir pirkimų vykdytojai pažymėjo, kad:

- nuo 2022 m. tiekėjų, kurių tiekiami produktai yra sertifikuoti I tipo ekologiniu ženklu, išaugo nuo 17 proc. iki 44 proc. 2025 m.;
- nuo 2022 m. tiekėjų, kurie savo teikiamoms paslaugoms ir darbams taiko aplinkos apsaugos vadybos sistemų reikalavimus skaičius beveik padvigubėjo: 2022 m. paslaugoms aplinkos vadybos sistemų reikalavimus taikė 28 proc. ir darbams – 17 proc. tiekėjų, o 2025 m. – atitinkamai 44 proc. ir 41 proc.;
- net 59 proc. apklaustųjų tiekėjų pastebėjo, kad per pastaruosius 3 metus rinkoje padidėjo tvarių produktų pasiūla, aplinkosauginių standartų taikymas, rinkos judėjimas tvarumo link.

Žaliųjų pirkimų reforma Lietuvoje nuskambėjo plačiai ir tarptautiniame kontekste, kaip gerosios praktikos ir strateginių pokyčių gerasis pavyzdys, o plečiantis ES sektorialių teisės aktų bazei,

³ 2019 m. gruodžio 11 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Europos žaliasis kursas, COM (2019) 640 galutinis.

⁴ Europos Komisijos tinklalapis – Viešųjų pirkimų polapis: https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/public-procurement_en

kuriuose nustatomi aplinkosauginiai kriterijai, Lietuva turi sustyguotą pagrindą aplinkosauginius reikalavimus efektyviai ir sklandžiai perkelti į egzistuojančią sistemą. Kitos ES šalys neturi išvystytos žaliųjų pirkimų sistemos, teisinio reglamentavimo, monitoringo, todėl Lietuvos praktika dalinamės su ES ir kitomis šalimis pvz., Moldova, Rumunija, Maroku, Latvija, Estija, Lenkija ir kt. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos darbo grupėje *Greening Government Initiative*, dalinamės savo patirtimi su platesne tarptautine bendruomene žaliųjų pirkimų sistemos vystymo klausimais. Visa tai formuoja pozityvų Lietuvos įvaizdį tarptautiniame kontekste.

Nuoseklus žaliųjų pirkimų sistemos tobulinimas leidžia sistemai funkcionuoti efektyviai

Atkreipiame Komiteto dėmesį, kad siekiant Nutarime nustatytų žaliųjų pirkimų tikslų įgyvendinimo, Aplinkos ministerija, kaip politiką formuojanti institucija, nuosekliai bendradarbiauja su visais svarbiausiais instituciniais partneriais – Vyriausybės kanceliarija, Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Žemės ūkio ministerija, Energetikos ministerija, Viešųjų pirkimų tarnyba, Centrine perkančiąja organizacija. Vyriausybės tarpinstituciniuose pasitarimuose periodiškai pristatyta žaliųjų pirkimų pažanga ir pateikti pasiūlymai dėl žaliųjų pirkimų sistemos tobulinimo, kurie buvo įgyvendinti siekiant sistemos efektyvumo. Atitinkamai, nuo 2021 m. žaliųjų pirkimų srityje pasiektas didelis progresas – Viešųjų pirkimų tarnybos (toliau – VPT) struktūroje įkurtas darniųjų pirkimų kompetencijų centras, įdiegti atvirais duomenimis paremti stebėsenos įrankiai (pirkimų vykdytojų švieslentė), siekiant skaidresnių pirkimų procesų ir efektyvesnės informacinės sklaidos, Centrinė perkančioji organizacija nuo 2023 m. įtraukė žalias prekes į el. katalogą. Taip pat, sukurti papildomi konsultaciniai pajėgumai (įkurtas atviras konsultavimosi centras VPT el. paštu bei telefonu) bei nuosekliai tobulinama žaliųjų pirkimų teisinė bazė.

Aplinkos ministerija, nustatydamą naujus minimalius aplinkos apsaugos kriterijus, užtikrina konsultavimąsi su suinteresuotomis pusėmis – pirkimų vykdytojais ir tiekėjais. Aplinkos ministerijos sklandus bendradarbiavimas su rinka ir atsakingomis institucijomis turi ryškių pavyzdžių. Pvz., 2023 m. IV ketv. Viešųjų pirkimų tarnyba kartu su Lietuvos statybininkų asociacija pasiūlė tikslinti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. D1-508 „Dėl Aplinkos apsaugos kriterijų taikymo, vykdant žaliuosius pirkimus, tvarkos aprašo patvirtinimo“ įsakymą (toliau – Įsakymas), nustatant aiškesnį reglamentavimą dėl atitikties žaliųjų pirkimų reikalavimams dokumentų pateikimo, vykdant pastatų statybos darbų pirkimus, kad būtų išvengta konkurencijos ribojimo ir įvesta daugiau aiškumo pirkimų vykdytojams bei tiekėjams dalyvaujantiems pirkimuose.

Įsakyme nustatytas reglamentavimas yra proporcingas, nes nustatyti minimalūs aplinkos apsaugos kriterijai sutelkia dėmesį į taršiausias produktų grupes, o savarankiškai nustatomi ir kiti kriterijai, leidžia pirkimų vykdytojams juos lanksčiai pritaikyti. Ši sistema sudaro sąlygas siekti aukštesnių standartų, bet nesukuria papildomos administracinės naštos pirkimų vykdytojams, kai produktas nėra aplinkai reikšmingai kenksmingas. Pažymėtina, kad reglamentavimo trūkumai atliepti atsižvelgiant į Valstybės kontrolės 2022 m. rugsėjo 8 d. Nr. VRE-3 „Ar esame pasirengę vykdyti žaliuosius pirkimus 100 proc.“ žaliųjų pirkimų tikslų vertinimo ataskaitoje (toliau – Ataskaita) pateiktas įžvalgas bei pastabas. Valstybės kontrolės atstovai š. m. birželio 11 d. vykusiame Komiteto posėdyje patvirtino, kad reglamentavimo pokyčiai atliepė Ataskaitoje pateiktas pastabas ir konstatavo, kad žaliųjų pirkimų sistema šiuo metu veikia efektyviai.

Pažymėtina, kad Aplinkos ministerija taip pat yra parengusi per 17 skirtingų rekomendacijų dėl aplinkos apsaugos kriterijų nusistatymo savarankiškai ir informacinių leidinių, kurie pirkimų vykdytojams suteikia praktinių patarimų. Aplinkos ministerijos žaliųjų pirkimų komanda yra subūrusi žaliųjų pirkimų specialistų tinklą, vienijantį per 500 specialistų visoje Lietuvoje. Nuo 2022 m. šiam specialistų tinklui kas mėnesį rengiamas žaliųjų pirkimų naujienlaiškis. Taip pat nuo 2022 m. kasmet organizuojami Žaliųjų pirkimų lyderių apdovanojimai, kurie leidžia suburti pačius

atsakingiausias pirkimų vykdytojus ir tiekėjus bei pasidalinti geriausia patirtimi. Šiais metais organizuojami ketvirtieji žaliųjų pirkimų lyderių apdovanojimai bendradarbiaujant su Ekonomikos inovacijų ministerija ir VPT. Pažymėtina, kad nuoseklus bendradarbiavimas užtikrintas ir su VPT – reguliariai vykdomi tarpinstituciniai pasitarimai aktualiems klausimams ir problemoms spręsti. VPT taip pat rengia metodines gaires dėl minimalių aplinkos apsaugos kriterijų taikymo bei reguliariai organizuoja įvairaus pobūdžio praktinius mokymus viešųjų pirkimų specialistams.

Žaliųjų pirkimų sistemos tobulinimas ateityje

Žaliųjų pirkimų sistemos tobulinti sieksime žaliųjų pirkimų kokybės, ypač žmonių aplinkai taršiausiose ir sveikatai pavojingiausiose srityse. Žalieji pirkimai toliau veiks kaip vienas iš esminių strateginių įrankių siekiant pažangos: skirsime dar didesnę dėmesį pastatų gyvavimo ciklo vertinimui pirkimų kontekste, plėsimės aplinkosauginių produktų deklaracijų taikymą, siekiant telkti duomenis apie šiltnamio efektą sukeliančių dujų pėdsaką, bendradarbiaujant su Viešųjų pirkimų tarnybą plėsimės stebėsenos įrankius ir plėtosime metodikas, siekiant plačiau taikyti produktų gyvavimo ciklo skaičiavimą. Tobulindami reglamentavimą ieškosime novatoriškų būdų mažinti administracinę naštą pirkimų vykdytojams ir sukurti daugiau aiškumo pirkimuose dalyvaujantiems teikėjams. Toliau rengsime rekomendacijas aktualioms produktų grupėms ir plėsimės pirkimų vykdytojų kompetencijas, užtikrinsime nuoseklų bendradarbiavimą su VPT ir kitais strateginiais partneriais.

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2023 m. birželio 21 d. pasitarimo sprendimu patvirtintas Lietuvos perėjimo prie žiedinės ekonomikos iki 2035 m. priemonės dėl žiediškumo kriterijų, jau šiais metais sudarysime sąlygas pirkimų vykdytojams įsigyti atnaujintus produktus, kurių gamykliniai parametrai yra atkurti, o kokybę užtikrina tiekėjo suteikiama garantija. Tai padės kurti naują paklausą atnaujintiems produktams, kurių kainos ir kokybės santykis yra kur kas pranašesnis už naujus produktus. Žiedinės ekonomikos kriterijų plėtra bus efektyvi poveikio sritis ir ateityje, siekiant didinti Lietuvos itin žemą žiediškumo rodiklį – pagal antrinių žaliavų panaudojimo (žiediškumo) indeksą Lietuva užima 20 vietą tarp ES valstybių narių 2021 metais (2020 m. – 21 vietą)⁵.

Siekiant Nacionalinio energetikos ir klimato srities veiksmų plane, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2024 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. 1069 „Dėl Nacionalinio energetikos ir klimato srities veiksmų plano 2021–2030 m. patvirtinimo“, nustatytų energijos vartojimo efektyvumo tikslų, telksime duomenis apie žaliųjų pirkimų poveikį siekiant energijos vartojimo efektyvumo tikslų.

Atsižvelgdami į EK ir kitų tarptautinių organizacijų rekomendacijas ir geriausias praktikas, tikslinsime ir tobulinsime aplinkos apsaugos kriterijų nustatymo metodiką, kad būtų plačiau taikomi ekonominio naudingumo kriterijai, kurie turėtų padėti kurti didesnę žaliųjų pirkimų kokybę, bei skatinti didesnę konkurenciją tarp tiekėjų. Aplinkos ministerijai tęsiant darbus kokybės link, konkurencingumas, proporcingi ir suderinti sprendimai išliks esminiai strateginiai principai plėtojant žaliųjų pirkimų sistemą.

Žaliųjų pirkimų aplinkosauginis poveikis bei kaštų ir naudų analizė

Komiteto Sprendime pateikiamas prašymas Aplinkos ministerijai atlikti žaliųjų pirkimų kaštų ir naudų analizę. Aplinkos ministerijos specialistai, atsižvelgdami į tokios apimties užklausą ir nustatytus terminus pagal kompetenciją parengė žaliųjų pirkimų kaštų ir naudų analizę (pridedama) (toliau – Analizė). Pažymėtina, kad Analizėje pateikiama informacija vertinant skirtingas pirkimų

⁵ Lietuvos perėjimo prie žiedinės ekonomikos iki 2035 m. gairės:
https://am.lrv.lt/uploads/am/documents/files/ZE%20gairės_patvirtintos.pdf

objektų rūšis – prekių, paslaugų ir darbų kainas ir tendencijas nuo 2021 m. Analizėje pateikiamos įžvalgos konkrečiuose sektoriuose (pvz., pastatų statyboje) parodo, kad viešojo sektoriaus išlaidos tiesiogiai nekoreliuoja su įvykdytų žaliųjų pirkimų procentų augimu 2021-2024 m., todėl negalima tiesiogiai daryti prielaidų, kad žaliųjų pirkimų tikslai išaugino viešųjų pirkimų kaštus.

Rengiant Analizę buvo naudojama viešai prieinama informacija, kitų įstaigų ir organizacijų ar mokslo įstaigų parengti vertinimai, analizės ir duomenys, siekiant papildyti Analizės turinį ir įnešti reikšmingų įžvalgų. Pavyzdžiai Kauno technikos universiteto atliktoje analizėje⁶ dėl žaliųjų pirkimų aplinkosauginio poveikio išryškintos konkrečios aplinkosauginės naudos:

- lyginant energetiškai efektyvias LED lempas – sutaupoma 24,5 kg CO₂e;
- 1 kg 100 proc. perdirbto poliesterio naudojimas rūbuose - sutaupoma 6,75 kg CO₂e per kg tekstilės;
- perkant biuro popierių pagal aplinkos apsaugos kriterijus – sutaupoma 325 t CO₂e per metus;
- įsigyjant ne mažiau kaip 40 proc. elektros iš AEJ – sutaupoma 1035 t CO₂e per metus.

Pažymėtina, kad Aplinkos ministerija labai atsakingai vertina taikomus aplinkos apsaugos kriterijus ir siekia nustatyti proporcingus ir konkurenciją neribojančius kriterijus, kurie turėtų pridėdamąją vertę pirkimų vykdytojams, skatintų inovacijas ir prisidėtų prie tvarių prekių, paslaugų ir darbų pasiūlos Lietuvoje ir atitiktų viešųjų pirkimų reglamentavimą. Aplinkos ministerija yra pasirengusi pateikti papildomą informaciją Komitetui ir talkinti siekiant atsakyti į visus iškilusius klausimus, nes ministerija siekia kurti tvarią, skaidrią ir efektyvią žaliųjų pirkimų sistemą.

PRIDEDAMA. Žaliųjų pirkimų kaštų ir naudų analizė, 15 lapų.

Aplinkos ministerijos kanclerė

Sigita Vasiljevaitė

K. Kinčius, tel. +3706 96 77428, el. p. karolis.kincius@am.lt
R. Kukulskytė, tel. +3706 96 95349, el. p. ruta.kukulskyte@am.lt

⁶ KTU Žaliųjų viešųjų pirkimų aplinkosauginio poveikio analizė:
[/https://am.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/4/7eE6NtVODtc.pdf](https://am.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/4/7eE6NtVODtc.pdf)